

Іван СВАРНИК (Львів)

**Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie.
Przewodnik po zasobie archiwalnym. – Warszawa, 2005.**

Важливість і нагальна потреба рецензованого видання цілком очевидні – фонди ЦДІА України у Львові, тривалий час недоступні чи малодоступні для іноземного користувача є надзвичайно цікавими для науковців сусідніх з Україною держав. У першу чергу, для нашого історичного сусіда Польщі, до складу якої значна частина українських земель входила протягом багатьох століть. З огляду на спільну історичну долю, велика кількість документів історичного архіву у Львові стосуються або прикордонних із Польщею українських земель, або колишніх чи нинішніх польських теренів. Та й сам Львів протягом XV – першої половини XX ст. був одним із важливих осередків польського політичного, культурного й релігійного життя. Тут здавна функціонували найбільші архіви Галичини – Архів давніх актів м. Львова, Земський архів, Державний архів, Архів карт, архіви трьох консисторій та ін., спадкоємцями яких у наш час стали ЦДІА України у Львові й Державний архів Львівської області¹. До того ж перший путівник по ЦДІАЛ вийшов щойно 2001 р.² Друге (на звороті титулу, щоправда, помилково вказано “Видання Г”), доповнене й виправлене відповідно до зауважень рецензентів – Г. Боряка і Я. Крохмалю – видання, також українською мовою, побачило світ у Перемишлі (на титулі “Львів–Перемишль”) 2003 р. У “Передньому слові” Д. Пельц до останнього зазначено, що видавнича угода, укладена 2000 р. між ЦДІАЛ і ДА в Перемишлі, передбачала видання “короткого довідника про фонди двома мовами”, однак на практиці архівісти ЦДІАЛ все-таки підготували путівник. У “Вступному слові” Б. Бобусі до цього самого видання конкретизовано, що за уточненими у 2000 р. принципами путівник “виходить у двох мовних версіях: польській та українській”. Як впливає з рецензованого 3-го видання, польська й українська мови відрізняються разюче.

* * *

Хоча “Путівник” і виданий для польського користувача однак це все-таки публікація про український архів, що знаходиться в українському місті, отож алюзії щодо “польськості” Львова, якими густо всіяний текст передмови, є

¹ Нариси історії архівної справи в Україні. – К., 2002. – С. 171–176, 328–329.

² Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник – Львів; К., 2001. – 412 с.

некоректними для науковця. Можливо, це стало реакцією польських істориків на негативну рецензію З. Будзинського³ на перше українське видання “Путівника”. На думку цього критика, в передмові “нерідко чути дух минулої епохи” (очевидно, радянської), а у викладі історії архіву міститься “багато перекручень чи недомовок”, “хибною чи не до кінця перевіреною науковою інформацією”. Зокрема, З. Будзинський сумнівається, що документи ЦДІАЛ відображають “історію українців, які століттями боролись проти чужоземного панування”; що початки архіву можна відносити до діяльності канцелярії короля Данила, його сина Лева й наступних володарів; що “княжий архів Романовичів загинув 1340 р. під час першого нападу на Галичину польського короля Казимира III та під час боротьби за Галичину між Польщею і Литвою, в ходякої 1381 р. згорів Львів”. Рецензент зумів побачити в передмові також протиставлення українських і польських (на думку рецензента, замаскованих під “львівськими”) істориків, хоча насправді щодо О. Чоловського, Д. Зубрицького, І. Вагилевича, К. Распа, О. Гіршберга, О. Семковича, К. Відмана, О. Бальцера, Є. Барвінського та ін. ужито лише окреслень “відомий”, “видатний”, а єдиний “національний” прикметник стосується австрійського історика Б. Дудіка Заперечення З. Будзинського викликала також періодизація історії Галичини – він не розуміє, як можна було зводити епоху XIV–XVIII ст. до Великококнязівства Литовської Речі Посполитої, як можна західноукраїнські землі XV–XVIII ст. приписувати до Східної Галичини, яка тоді не існувала, й оминати історичну назву Червона Русь, що виникла в XIV ст.⁴, чому період міжвоєнної Польщі у львівському архіві починається 1919 р. і навіть було згадувати ЗУНР 1918–1919 рр. Низку застережень рецензента викликали також “українізовані” особові назви й назви установ. Найбільше вразила його “чорним гумором” назва ф. 556 “Galicyski zakład dla ciemnych” (на думку рецензента, мало бути “ociemniałych”). При цьому п. Будзинський не зауважив, що документи цього фонду писані польською і німецькою мовами⁵, отож українські архівісти перекладали назву не на польську, а на українську мову, а польський варіант взяли безпосередньо з документів установи. Вадою географічного покажчика рецензент вважає написання лише українською, а не українською і польською географічних назв, далеких від “україномовних теренів”, таких як Jeruzolima, Londyn, Monachium, Paryż, Rzym, Watykan. Однак більшість цих назв так само далекі й від польськомовних теренів, отож мали б, за цією логікою, писатися Jerusalem, London, München, Paris, Roma, Vaticano, а зовсім не польською мовою.

* * *

Авторство нового видання на обкладинці не зазначене (хіба що “Головна дирекція державних архівів” і “Державний комітет архівів України”), в титулі – “опрацювання Анни Крохмаль”, на звороті титулу – “опрацювання польською

³ Див.: *Budzyński Z. Polska i ukraińska przeszłość w zasobach lwowskiego Archiwum // Rocznik Przemyski. – Przemyśl, 2004. – Т. XL. – З. 4: Historia. – С. 85–99.*

⁴ *Budzyński Z. Polska i ukraińska przeszłość... – С. 87.*

⁵ Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник – Львів; Перемишль, 2003. – С. 222.

версії Анни Крохмаль”. Характерно, що А. Крохмаль не є автором жодної праці, дотичної до історії чи складу фондів згаданого архіву⁶. Авторські права – ЦДІА України у Львові й Головна дирекція державних архівів (Польщі). Структура – замість 69 розділів і підрозділів, порівняно з попереднім виданням⁷, – 66 розділів і підрозділів. Слушні скорочення – усунені “Переднє слово” Д. Пельц (у ньому, щоправда, був один суттєвий момент – передісторія видання “Путівника” й перелік, хочі не зовсім коректний, архівістів, причетних до написання довідника в різні періоди) і “Вступне слово” Б. Бобусі та перелік ілюстрацій, оскільки й самі ілюстрації усунули. Не зовсім виправдані зміни – заміна передмови І. Сварника (обсяг 11,5 с., 47 приміток) про історію архіву і склад його фондів подібною передмовою Анни Крохмаль (8 с., 10 приміток), а також заміна археографічної передмови Г. Сварник (3 с.) аналогічною (4 с.), щоправда, з поясненнями розходжень тексту порівняно з українським варіантом. Ці розходження можна вважати як виправданими – пристосованими для польського користувача – так і незрозумілими чи сумнівними. Скажімо, А. Крохмаль “значно переробляє” довідки про фондоутворювачів з періоду I та II Речі Посполитої, зокрема про гродській земські суди, релігійні інституції, міністерства та інші центральні установи міжвоєнного періоду. В чому ж полягає ця праця?

У статті про магістрати й міські уряди, наприклад, замість чіткого окреслення трьох основних самоврядних органів (рада, лава і громада – *communitas*) ужито розпливчасту конструкцію “*rada miejska, ława sądowa oraz przedstawiciele mieszczan (pospólstwa)*” (с. 19). Хоча український текст можна було б доповнити по суті: з 1577 р. у Львові діяли також Колегія 40 мужів та Лонгерія – орган, що видав податками⁸. Зведення до одної двох перших приміток у тій самій статті робить автором цього неточного визначення відомого історика-джерелознавця Я. Ісаєвича. Натомість примітка щодо дати заснування окремих магістратів (с. 19) зовсім не прив’язана до польського тексту. Значно розширюючи історичну довідку про міське самоврядування, зокрема у ХХ ст. (с. 19–21), авторка доводить її до 1990 р. (!). При цьому вона не помічає, що в ЦДІА ці фонди датуються 1382–1898 рр., а з ХХ ст. походять лише складені архівістами інвентарні описи документів Львова й Коломиї (обидва 1938 р.). У статті про гродські суди (с. 81) містяться дві суперечливі між собою тези – про надання цим судам права вічності з ХVI ст. (як в українському варіанті) і з 1631 р., “за винятком перемиського суду, де це сталося 1633 р., та жидачівського, який отримав це право лише 1677 р.”. Порівняно з українським варіантом, у польському подано таку класифікацію актових книг за формою: протоколий індукти (не враховано фасцикулів та індексів), за змістом книги вписів, реєстри злочинців⁹ і судові акти. Останні поділяються

⁶ Архівні установи України. Довідник – К., 2005. – Т. 1: Державні архіви – С. 114–126 (бібліографія публікацій про ЦДІАЛ).

⁷ Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник – Львів; Перемишль, 2003. – 492 с., 8 с. іл.

⁸ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – 2-е вид. – Львів, 2006. – С. 15.

⁹ Вид досить рідкісний, оскільки в судочинстві Галичини збереглася лише одна така книга в Сяноцькому гродському суді

також на 3 підгрупи: акти інквізиції, реєстри справ і книги декретів (в українському варіанті книги протоколів кримінальних справ і слідств, декретів). Книги вписів: акти публічні, приватні, протестації і маніфестації, реляції, обляти і т. п. В українському варіанті згадано також окремі книги скарг, дрібних судових справ та ін. Про склад гродського суду польський варіант пише так само недостатньо, як і український, згадуючи лише керівника суду – призначеного королем старосту – і не вказуючи на підстаросту, який очолював суд за відсутності старости, суддюта писаря¹⁰. Натомість про земський суд А. Крохмаль пише дещо ширше – крім судді згадує ще підсудкай асесорів, вибраних з-посеред шляхти, прибулої на сеймові засідання (в українському варіанті “судових чиновників, що вибирались на шляхетських сеймиках”). Періодичність засідань судів, на жаль, не відрізняється від українського варіанта: в останньому про гродські суди сказано, що їх канцелярії діяли постійно¹¹, а в польському – “діяли протягом усього року” (с. 81). Натомість про земські в українському варіанті “сесії суду т. зв. “рочки” відбувалися періодично”, а в польському – “початково щодва тижні, від 1423 року кожні чотири тижні, а з 1454 р. – чотири рази на рік” (с. 84). При цьому дослідниця забула факт, згаданий на попередній сторінці: в Руському воєводстві ці суди запровадили після 1434 р., а в Белзькому – після 1462 р. Додаючи речення про мови, якими провадили гродські й земські акти (с. 85), А. Крохмаль забула переставити примітку 74 з українського видання, і вона виявилася цілком не прив’язаною до тексту. Довідка про OZN (с. 153–154) доповнена двома новими реченнями, натомість анотація на цей фонд скорочена на 1 рядок, що містив важливу інформацію про діяльність парламентської групи Табору в сеймі і сенаті. Так само скорочена на 1–2 речення анотація на фонди 346 (Спілка євреїв – учасників боротьби за незалежність Польщі. Львівське відділення) й 820 (Погоджувальний секретаріат польських громадських організацій Східної Малопольщі, м. Львів) (с. 153). Який сенс (крім 2 рядків і примітки про зберігання основного масиву документів установи в Перемишлі) має розширена довідка про римо-католицьку консисторію в Перемишлі 1375–1992 рр. (!) (с. 332–333) щодо архівного фонду, який відклався у кількості 15 (!) справ, до того ж лише за 1816–1822 рр.? Навіщо було додавати польську назву, якщо збережено лише німецькомовні документи? Українська довідка про римо-католицьку консисторію в Перемишлі дуже схематична, однак цілком співвідносна з кількома сотнями документів про шкільництво в Тарнівському окрузі за 7 років.

Не вдалося помітити задекларованих у вступі змін “за віровизнаннями” у структурі розділу “Релігія”. Статті, як і в українському виданні, розміщені за тою самою схемою – греко-католицька, римо-католицька, євангелістська, вірмено-католицька, іудейська віри. Як і в українському виданні¹², у невідповідних місцях – серед католицьких монастирів – вміщено огляди фондів Святоіванівської

¹⁰ Нариси історії архівної справи в Україні – С. 73.

¹¹ Правильно мало б бути “Старостинські канцелярії діяли постійно. За відсутності старост ними керували підстарости”.

¹² Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Львів; Перемишль, 2003. – С. 317.

лаври греко-католицького монастиря ОО. Студитіву Львові¹³ та Холмської греко-католицької консисторії. Щодо останньої, то Анна Крохмаль справді вносить суттєві правки – замість започаткування в кінці X ст. у складі Волинської єпархії з катедрою у Володимирі пише про XIII ст. (попередницею Холмської єпархії, на її думку була “*eparchia uhrowska*” (с. 341), створена бл. 1223 р. кн. Данилом).

Хоча б про forma А. Крохмаль мала б пам’ятати, що Львів після вересня 1939 р. (який самі галичани не дуже-то люблять) перебуває у складі України, тому не писати з малої літери “української держави”, при тому, що в попередньому рядку в назві УРСР усі складові написано з великої літери (с. 5), не казати, що документи архіву є “передусім спільною культурною спадщиною Польщі й України” (Там само). Історики не личить також твердити, всупереч дійсності, що в XV ст. “поза місцевим польсько-руським елементом значну частину мешканців складали німецькі осадники” – німці у Львові з’явилися ще у XIII ст., а перші поляки (не рахуючи вояків і почет Казимира III) осіли тут у XV ст. – та що від середньовіччя (воно, за усталеною періодизацією, тривало з кінця V до другої половини XV ст.) “у Львові селилися численні євреї” (с. 6). Згодом останнє твердження заперечується у статті про Єврейську церковно-шкільну громаду в Белграді: “Початки громади пов’язані з вигнанням євреїв з Іспанії, Португалії й інших європейських країн в кінці XV – на початку XVI ст.” (с. 348). Щодо поляків у давньому Львові, то можна покликатися на слова польського історика XVII ст. Ю.-Б. Зіморовича про чотири народи, які початково заселяли Львів – “русинів, ... євреїв і подібних до них правовірних сарацинів, вірмен і татар”, та “Казимир довідався, що провінція, щойно здобута, особливо безжалісно та вперто ставилася до поляків”¹⁴. Після фраз: “Початки Міського Архіву пов’язані з локацією міста і створенням міських органів...” та “в Галицько-Волинському князівстві Львів був важливим міським осередком” дивно звучить твердження, що “початок пізнішому архівові... дала друга локація міста... 1356 р.” (с. 5). Львів, на думку авторки, був осідком лише двох митрополій – з початку XV ст. латинської і з XVI ст. православної (с. 6). Поза увагою А. Крохмаль залишилося важливе для Європи православне вірменське (згодом вірмено-католицьке) єпископство, а потім архієпископство¹⁵, як і присутність у Львові великих релігійних центрів мусульман (XIII–XV ст.) і юдеїв (з XV ст.)¹⁶. У нові часи Львів став також значним центром євангелістської церкви. Однак у наступному абзаці авторка висловлює дещо іншу тезу: львівські вірмени “від 1356 р. мали окрему релігійну спільноту на чолі з владикою (католиком)¹⁷”. Згодом авторка виправляє й це своє твердження, відкриваючи вже три католицькі спільноти у Львові – Римо-католицьку, Православну (потім

¹³ Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie – S. 341.

¹⁴ Зіморович Б. Потрійний Львів. Leopold Triplic. – Львів, 2002. – С. 51, 62.

¹⁵ Див., напр.: Дашкевич Я. Давній Львів у вірменських і вірмено-кипчацьких джерелах // Україна в минулому – К.; Львів, 1992. – Вип. 1. – С. 7–13.

¹⁶ Див.: Chonigsman J., *Wierzbieniec W. Źródła do dziejów Żydów w zasobie Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie // Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego.* – 1995–1996. – № 3, 2. – S. 39–56.

¹⁷ Насправді католикос є верховним ієрархом усієї вірменської церкви.

Греко-католицьку) й Вірменську церкви (с. 13). Греко-католицьку церкву в Галичині А. Крохмаль започатковує середньовіччям (с. 13), хоча Перемиська єпархія прийняла унію з Римом щойно наприкінці XVII ст., а Львівська – 1700 року.

Незрозуміло навіть А. Крохмаль скоротила виклад історії архіву: уже початок передмови, на відміну від українського тексту, схиляє до думки, що йдеться лише про Архів міста Львова (с. 5–8). Назви останнього, що змінювалися упродовж історії, авторка передає досить вільно: 1787 р. з'являється відкритий нею “старовинний львівський Архів”, а 1792 р. “давній Міський Архів” (с. 7), який насправді офіційно називався Архівом міста Львова (*Archivum civitatis Leopoliensis*). Натомість назва “Архів давніх актів міста Львова” (очевидно, саме це збиралася написати А. Крохмаль) з'явилася щойно після реорганізації 1891 р. (с. 299). Там само авторка робить ще одне “відкриття” – на її думку, в кінці XVIII ст. “власне Міський Архів творили лонгєрські книги й акти”, що зберігались у старій ратуші. Натомість раєцькі й вйтівсько-лавничі книги разом з індексами після впорядкування їх міським синдиком 1792 р.¹⁸ були то об'єднали з новотвореними з 1792 р. ґрунтовими книгами Міської Табулі зберігали у приміщенні останньої (щоправда, де саме, А. Крохмаль не вказує). Повідомляючи про впорядкування Архіву м. Львова Д. Зубрицьким, авторка робить три помилки у трьох рядках: хибно називає його членом Міського управління, обмежує його працю 1838 р., хоча насправді опис документів тривав і упродовж 1839 р., й перекручує назву складеного ним інвентаря (с. 7). У тому ж абзаці А. Крохмаль, “удосконалюючи” український текст, викинула фразу про те, що науковий опис архіву пов'язаний з діяльністю видатного просвітителя І. Вагилевича, який 1862 р. здійснив реорганізацію Міського архіву, запровадив нову методику поділу документів та їх описання, у 1862–1866 рр. створив Колекцію пергаментів і здійснив її перший регестовий опис¹⁹, натомість написала, що він “допомагав К. Распу, який упорядкував лонгєрську частину давнього Архіву” (с. 8). Початки Архіву гродських і земських актів у Львові (згодом Земський архів) авторка відносить до “вісімдесятих років XVIII ст.” (с. 8), хоча в українському тексті є точна дата – 1784 р. Серед фактологічних помилок також хибна дата II з'їзду польських істориків у Львові 1890 (с. 8) замість 1891 р.²⁰ На початку XX ст., на думку авторки, архів отримав назву “Архів актів земських і гродських у Львові” (с. 10). Насправді зміни назви відбувалися 1877 р. (Крайовий архів гродських і земських актів у Львові) й 1919 р. (Земський архів у Львові). Серед директорів цього архіву авторка помилково вказує К. Ліске, а з-посеред видавців “*Akta grodzkie i ziemskie*” мабуть, через недогляд вилучає О. Петруського І. Вагилевича, А. Петрушевича, В. Гейноша, Г. Полячківну. Однак найменше пощастило в усіх виданнях Державному

¹⁸ Архівіст С. Барвінський у 1933 р. писав про це інакше: “Австрійське господарювання призвело до того, що архів... опинився в цілковитому неладі”. А К. Бадецький на засіданні Польського історичного товариства 30 червня 1933 р. прямо заявив про трагічний стан міського архіву.

¹⁹ Детальніше див.: *Дем'ян Г. Іван Вагилевич – архівіст // Архіви України*. – К., 1971. – № 3. – С. 42–50.

²⁰ *Barwiński E. Archiwum miasta Lwowa*. – Lwów, 1933. – S. 5.

архіву у Львові, створеному на базі Архіву Галицького намісництва 1913 р. В українських виданнях пропущено його початкову (до 1908 р.) історію. Натомість А. Крохмаль відносить початки Державного архіву чомусь до 1933 р. (с. 10). Хоча на наступній сторінці ту ж подію переносить уже до закінчення Першої світової війни, твердячи, що тоді директором реорганізованого архіву став Є. Барвінський. Однак за польськими довідниками це відбулося 1 травня 1913 р.²¹. Кінець абзацу переконує читача, що після 1933 р. Державний архів перестав існувати, злившись з Земським, хоча насправді перестав існувати окремий Земський архів. Досить схематично подано історію архіву після вересня 1939 р. А. Крохмаль неправильно подає назву обох архівів, створених у Львові – замість “Центральний архів давніх актів у Львові” – просто “Центральний архів давніх актів” (такий, насправді, існував у Києві), замість “Обласний історичний архів у Львові” – “Львівський окружний державний архів”. При висвітленні історії архіву періоду німецької окупації 1941–1944 рр. авторка переоцінює вплив польських архівістів на німецьку адміністрацію (с. 11), далі забуває згадати про реорганізацію архіву у 1941 р., отожд записка про Філію ЦДІА УРСР стає незрозумілою. У тому самому абзаці, замість сказати про реорганізацію архівної мережі УРСР 1958 р. й виведення її з підпорядкування НКВС-МВС, авторка просто пише про підпорядкування архіву Архівному управлінню УРСР (мало бути Головна архівна управа при Раді міністрів УРСР). Пovoєнну історію архіву й напрямки його діяльності А. Крохмаль просто опускає. При описі фондів А. Крохмаль помилково вважає фонди Любомирських і Лянцкоронських фрагментами родинних архівів. А вже перший налічує 2346 справ за 1586–1939 рр. (с. 352), а другий 9798 справ за 1438–1939 рр. (с. 354). Натомість фонду Сапіг (с. 13) у ЦДІАЛ взагалі немає.

Термін “Червона Русь”, який, на думку А. Крохмаль, з’явився після раннього середньовіччя (с. 5) й хронологічні рамки якого для авторки є досить розмитими, насправді був запроваджений істориком XVII ст. Ш. Старовольським († 1656), а в картографії – Т. Маковським (т. зв. Радзивилівська карта ВКЛ 1653 р.). Його для означення теренів колишнього Галицько-Волинського князівства й королівства досить недовго використовували виключно чужинці. Паралельно, до того ж значно ширше, вживали традиційну назву “Русь”. А терміни “русин”, “руський” з кінця середньовіччя й аж до початку XX ст. стали синонімами окреслень “українець”, “український”. Натомість самі мешканці цих теренів ніколи не вживали терміна “Червона Русь”, тому його слід уважати штучним, привнесеним ззовні. Після поразки українських визвольних змагань у Галичині в середині 1919 р. та рішення Паризької мирної конференції 1923 р. частина керівних кіл Польщі спробувала реалізувати мілітарну перемогу над українцями також і в суспільній сфері. Зокрема, 1923 р. в Галичині офіційно заборонили використовувати терміни “українець”, “український”, замінюючи їх анахронічними “русин”, “руський”. Цей крок польська адміністрація Галичини й частина науковців згодом розвинули, ще раз “відкривши” назву “Червона Русь”. У міжвоєнний період

²¹ Słownik biograficzny archiwistów polskich. – Warszawa; Łódź, 1988. – Т. I: 1918–1984. – S. 35.

вони інтенсивно впроваджували в життя цей термін (для періоду пізнього середньовіччя) з метою знівелювання первісного етнічного характеру Східної Галичини. Втім, це питання заслуговує на спеціальне дослідження. До термінологічних вад польського путівника слід віднести також твердження, яке завершує довідку про земські суди (с. 85): "...на терені Руського воєводства, зокрема на Волині...". Адже західна частина Волині (колишні Белзькей Холмськекнязівства) була захоплена Польщею в кінці XIV ст. і з цих земель виникло Белзьке воєводство й Холмська земля Руського воєводства. Східна Волинь, натомість, була провінцією Литви. Після Люблінської унії 1569 р. у складі Речі Посполитої існувало окреме Волинське воєводство²². Отож тут доречнішою була б примітка про акти Холмської землі. Так само не було сенсу повторювати, що з XVI ст. спорадично з'являються записи польською мовою, адже на с. 81 уже вказувалося, що у 1543 р. сейм дозволив використовувати в судах також польську мову.

Досить дивно виглядає також "Вибрана бібліографія" (с. 487–491) з 10 (!) праць українських авторів, жодна з яких не стосується історії і складу фондів архіву та 51 праці польських авторів, серед яких трапляються не зовсім нові видання з початку XX ст. і навіть з 1896 р. Авторка ігнорує виданий у Львові бібліографічний покажчик повоєнних видань архіву²³, не згадує жодного з кількох десятків збірників документів і довідкових видань, фундаментальних праць з історії архівної справи й джерелознавства.

З дрібніших вад можна вказати на перекручення прізвищ і населених пунктів – Лев Галицький (с. 5) замість Лев Данилович, Полетилло (с. 9) замість Полетило, "Wodnokarowicz" (с. 280) замість Боднарівич, хоча на с. 278 той же О. Боднарівич написаний правильно, "Suszki", "Suszka" (с. 125, 507) замість Сушко, "Struńskiego", "Struński" (с. 374, 507) замість Струтинський, який фігурує також і в правильному варіанті, "Stara Wieś" (с. 358) замість Старе Село (хоча на с. 356 двічі написано "Stare Siolo") та ін. Незрозуміло, чим не сподобався укладачці М. Венгжин (Угрин-Безгрішний), прізвище якого вилучене з адресатів О. Басараб (с. 358). Українська мова документів вилучена зі статті про Холмську греко-католицьку (з 1875 р. православну) консисторію. Мовно-стилістичні огріхи, наприклад: "archiwum to stało się... Archiwum s. k. Namiestnictwa, które przejęło kompetencje Gubernium" (с. 10), "od księgi wpisów aż do współczesnych akt spraw" (с. 12), "burmistrz... zaczął być tytułowany prezydentem" (с. 19), "Korespondencja o położeniu sytuacji..., głodu na Ukrainie" (с. 281), Українська селянсько-робітничка партія – USPR (с. 279), АН УРСР – АН УРСР (с. 485), Ольга Басараб – "Olha" і "Olga" (с. 358), членів відділення товариства – "uczniów z oddziału Towarzystwa" (с. 350) – слід пояснити, мабуть, недоглядом редактора, п. І. Рдзанек.

Попри зазначені недоліки (їх, зрештою, можна знайти в кожному довідковому виданні), слід вітати видання польської версії "Путівника", адже користувачі звертають увагу в першу чергу на інформативність, а вже згодом на тенденційні нотки довідника.

²² Słownik historii Polski. – Warszawa, 1973. – S. 603.

²³ Центральний державний історичний архів УРСР у м. Львові: Покажчик видань архіву та літератури про його діяльність (1947–1988 рр.). – Львів, 1990.